vaşmak üzere yola çıkacağını öğrenen (Bedrülmev'id Gazvesi [4/626]), ancak kuraklık yüzünden meydana gelen kıtlığı bahane ederek savaşmak istemeyen Ebû Süfyân bu sırada Mekke'de bulunan Nuaym b. Mes'ûd'u, müslümanları sefere çıkmaktan vazgeçirmesi karşılığında kendisine yirmi deve vereceğini vaad ederek Medine'ye gönderdi. Nuaym da Resûlullah'ın yanına gidip Kureyş'in hazırlıkları kilde anlattı ve bu seferi e lıştı.

Hendek Gazvesi'ne (5/62 re Gatafân kabilesiyle birl kınlarına gelen Nuaym, gi rem ile görüşerek müslür diğini ve bunu kabilesinin ğini söyledi. Hz. Peygamb bunu saklamaya devam e man güçlerini birbirine d casusluk yapmasını istedi; harbin hileden ibaret olduğunu ve gerektiğinde gerçek dışı bilgilere de başvurabileceğini belirtti. Bunun üzerine Nuaym, önce Kureyş'le müttefiklerinin yanında yer almaya karar veren Benî Kurayza yahudileriyle görüşerek onlara bu cephede yer almamalarını, zira Medineli olmayan müttefiklerinin savaştan sonra yurtlarına döndüklerinde yalnız kalacaklarını ve müslümanların da kendilerini Medine'de yaşatmayacağını anlattı. Bu yüzden de Kureyş ve Gatafân'ın eşrafından bazı kimseleri teminat olarak yanlarına almadan onlarla birlikte savaşmamalarını tavsiye etti. Ardından Ebû Süfyân'ın yanına giderek ona da Benî Kurayza'nın yaptıklarına pişman olup müslümanlarla anlaştığını, bu anlaşmaya göre Kureyş'ten ileri gelen bazı kimseleri öldürülmek üzere kendisine teslim edeceklerini, buna karşılık Benî Nadîr yahudilerinin topraklarına geri dönmelerine izin verileceğini anlattı; böylece kabileleri birbirine düşürdü. Nuaym b. Mes'ûd, Hendek Gazvesi'nden sonra Medine'ye hicret etti. Resûlullah, Tebük Gazvesi'ne çıkacağı zaman İslâm ordusunun yanında yer almaları için onu kabilesine elçi olarak gönderdi. Mekke'nin fethi esnasında kendisini aynı maksatla Ma'kil b. Sinân'la birlikte görevlendirdi.

Hz. Ömer'in halifeliği sırasında Hûzistan bölgesinde yaşayan müslümanları tâciz ettiği bildirilen Hürmüzân-ı Fârisî üzerine gönderilen takviye birliklerinin başına Sa'd b. Ebû Vakkās tarafından Nuaym b. Mukarrin ile birlikte Nuaym b. Mes'ûd getirildi (Taberî, IV, 72). Nuaym'ın Hz. Osman'ın hilâfeti yıllarında vefat ettiği kaydedilmiş, Hz. Osman'ın hilâfetinin sonunda veya Hz. Ali henüz Basra'ya gelmeden önce Cemel Vak'ası sırasında öldürüldüğü de zikredilmiştir. Nuaym b. Mes'ûd, Hz. Peygamber'den Müseylimetülkezzâb'ın gönderdiği elçiyle ilgili olayı nakletmiş (*Müsned*, III, 487-488; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 154), kendisinden de oğlu Seleme ile kızı Zeyneb hadis rivayet etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

ABDULLAH el-HİMÂR

عبد الله الحمار

bk. **NUAYMÂN b. AMR**

Sahâbî.

NUAYMÂN b. AMR

(النعيمان بن عمرو)

Nuaymân b. Amr b. Rifâa el-Ensârî

Sahâbî.

Bazı kaynaklarda adı Na'mân diye geçer. Medineli Neccâroğulları'ndandır. İkinci Akabe Biatı'na katıldı; Bedir, Uhud, Hendek başta olmak üzere bütün gazvelerde bulundu. Sahâbe arasında aşırı derecede şakacı olması sebebiyle kaynaklarda bu özelliği öne çıkarılmış ve Hz. Peygamber'i tebessüm ettiren davranışlarından söz edilmiştir. Genellikle ağır şakalar da yapan Nuaymân'ın en masum şakası, Medine'ye yeni gelen bir meyveyi veya pazarda satılan yağ ve bal tulumunu satın alıp Resûl-i Ekrem'e hediye etmesiydi. Aldıklarının parasını ödemek zorunda kalınca satıcıyı Hz. Peygamber'in yanına götürür ve aldıklarının parasını ödemesini isterdi. Resûlullah onları kendisinin hediye ettiğini hatırlatınca da yanında parası bulunmadığını, fakat Resûl-i Ekrem'in bu güzel şeyleri tatmasını arzu ettiği için satın aldığını söyleyerek onu güldürürdü. Bu olayla Nuaymân'ın biyografisinde geçen diğer bazı özelliklerin Abdullah el-Himâr adlı sahâbînin biyografisinde de kaydedilmesi (İbn Hacer, *el-İṣâbe*, I, 351-352; II, 385) ikisinin aynı kişi olduğunu düşündürmekteyse de İbn Hacer el-Askalânî, Abdullah el-Himâr'ın Nuaymân'ın oğlu olabileceği ihtimalini daha kuvvetli görmektedir (*Fetḥu'l-bârî*, XII, 78-79). İbn Hacer el-Askalânî ayrıca "himâr" kelimesini "hammâr" diye okumanın isabetli olmadığını söyler (*a.g.e.*, XII, 78). Kelimeyi "hammâr" diye okuyanları kısmen haklı gösteren husus, hem Nuaymân'a hem Abdullah el-Himâr'a nisbet edilen içki içme alışkanlığıdır. Buna göre içki haram kılındıktan sonra da içkiyi bırakamayan Nuaymân veya İbnü'n-Nuaymân yahut Abdullah el-Himâr içki içerken yakalanıp cezalandırılmıştır. Bu zatın aynı suçla Resûl-i Ekrem'in huzuruna birkaç defa getirilmesi üzerine sahâbîlerden biri, "Allah ona lânet etsin" diye beddua etmiş, bu ifadeyi tasvip etmeyen Hz. Peygamber onun Allah'ı ve resûlünü sevdiğini söylemiştir (*Müsned*, IV, 8, 384; Buhârî, "Vekâlet", 13, "Ḥudûd", 3, 4, 5). İbn Abdülber en-Nemerî'ye göre Nuaymân sâlih bir kimse olup içki içen ve bu yüzden dört defa cezalandırılan kişi onun oğludur (*el-İstî'âb*, III, 578).

Nuaymân'ın Resûl-i Ekrem'in vefatından bir yıl önce yaptığı bir başka şaka Resûlullah'ı ve sahâbîleri çok güldürmüştür. O yıl Hz. Ebû Bekir, Busrâ'ya bir ticaret seferi düzenlemiş, Nuaymân ile Bedir gazisi Süveybıt (Selît) b. Harmele'yi de beraberinde götürmüştü. Nuaymân yemek işlerinden sorumlu olan Süveybıt'tan yiyecek bir şeyler istemiş, o da Ebû Bekir gelmeden yemek veremeyeceğini bildirmişti. Kafile bir yerde konaklayınca Nuaymân rastladığı deve tüccarlarına satılık bir kölesi olduğunu ve onun kendini hür zannetmekten başka bir kusuru bulunmadığını söyleyerek Süveybıt'ı on deve karşılığında sattı. Süveybıt'ı satın alanlar onun itirazlarına aldırmadan kendisini götürdüler. Daha sonra durumu öğrenen Hz. Ebû Bekir tâcirlere paralarını iade ederek Süveybıt'ı kurtardı (*Müsned*, VI, 316; İbn Mâce, "Edeb", 24).

Nuaymân'ın kaynaklarda yer alan son macerası Hz. Osman döneminde yaptığı ağır şakadır. Gözlerini kaybeden yaşlı sahâbî Mahreme b. Nevfel mescidin bir köşesinde abdest bozmaya kalkışınca sahâbîler kendisine engel olmuş, Nuaymân onu dışarı çıkaracağını belirterek mescidin bir başka köşesine götürmüş ve burada ihtiyacını görebileceğini söyleyip uzaklaşmıştı. Olup bitenlerden sonra zor durumda kalan sert mizaçlı Mahreme elindeki sopayla Nuaymân'ın kafasını yaracağına ahdetmiş ancak bir süre sonra bunu unutmuştu. Bir gün Nuaymân mescidde oturan Mahreme'ye yaklaşarak kendisine Nuaymân hakkındaki ahdini hatırlattı, kendisini namaz kılmakta olan Halife Osman'ın yanına götürdü ve onun Nuaymân olduğunu söyledi. Mahreme'nin sopayla Hz. Osman'ın başını yarması üzerine Benî Zühre Nuaymân'dan intikam almaya kalkıştı, fakat Hz. Osman, "Bırakın onu, cezasını Al-

lah versin! Ne yapalım ki Bedir gazisidir" diyerek Mahreme'nin akrabalarını teskin etti. Nuaymân'ın Muâviye'nin hilâfeti döneminde vefat ettiği söylenmiş, o dönemde ölen sahâbînin onun oğlu olduğu da zikredilmiştir. Nuaymân'ın muhtelif eşlerinden birçok evlâdı olduğu, ancak soyunun devam etmediği belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 7, 8, 384; VI, 316; Buhârî, "Vekâlet", 13, "Ḥudûd", 3, 4, 5; İbn Mâce, "Edeb", 24; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳāt*, III, 493-494; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, III, 573-578; İbn Asâkir, *Târîḫu Dımaşḳ* (Amrî), XXII, 161-162; LXII, 139-149; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (Bennâ), II, 49-50, 487; V, 337, 351-352; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, I, 351-352; II, 97-98, 385-386; III, 569-571; a.mlf., *Fetḥu'l-bârî* (Hatîb), XII, 77-80.

M. Yaşar Kandemir

NUAYMÎ

(النعيمي)

Ebü'l-Mefâhir Muhyiddîn Abdülkādir b. Muhammed b. Ömer en-Nuaymî ed-Dımaşkī eş-Şâfiî (ö. 927/1521)

Tarihçi ve muhaddis.

12 Şevval 845'te (23 Şubat 1442) Dımaşk'ta doğdu. Burhâneddin İbrâhim en-Nâcî, Zeynüddin Abdurrahman b. Sâlih el-Âbid el-Halîl, İbn Ahmed el-Kâbûnî, Şemseddin Muhammed b. Abdürrezzâk el-Erîhî, Zeynüddin Hattâb İbnü'l-Emîr Ömer el-Gazzâvî, Zeynüddin Ebü'l-Hayr Müflih b. Abdullah el-Habeşî el-Mısrî gibi simaların yanında yetişti ve tasavvuf hırkasını giydi. Bunların yanı sıra Şâfiî fakihi Bedreddin İbn Kādî Şühbe, Şehâbeddin Ahmed b. Kara, Bâûnî ve Bikāî gibi âlimler de hocaları arasında yer aldı. Talebeleri içinde tarihçi Şemseddin İbn Tolun ile *Ḥavâdiṣü'z-zamân* müellifi İbnü'l-Hımsî de bulunmaktadır. Daha ziyade tarih ve biyografi alanlarında eser veren Nuaymî, Dımaşk'ta uzun müddet kadılık ve müderrislik yaptı. Osmanlılar'ın Suriye'yi zaptı esnasında Yavuz Sultan Selim ile Dımaşk'a gelen Osmanlı ricâlinin bir kısmına hadis okuttuğu belirtilmektedir (İbn Tolun, s. 346). Çağdaşları tarafından "Dımaşk tarihçisi ve Dımaşk'ta Ehl-i sünnet'in şeyhi" olarak nitelendirilmiştir. Eserleri özellikle Dımaşk tarihi, topografyası ve şehirdeki ilim hayatı açısından büyük değer taşır. 4 Cemâziyelevvel 927 (12 Nisan 1521) tarihinde Dımaşk'ta vefat etti ve Hamriyye Mezarlığı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *ed-Dâris fî târîḫi'l-medâris (Tenbîhü'ṭ-ṭâlib ve irşâdü'd-dâris li-aḥvâli'l-medâris [fî mâ bi-Dımaşḳ mine'l-cevâmi' ve'l-medâris])*. Dımaşk'ta medreselerin ilk kurulduğu tarihten müellifin yaşadığı yıllara kadar dört yüzyıl süreyle şehirdeki ilim müesseselerine dair telif edilmiş ilk ve en kapsamlı eserdir. Kitapta medreseler ihtisas alanlarına göre düzenlenmiş olup dârü'l-Kur'ân, dârülhadis, Şâfiî, Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî medreseleri, tekke ve zâviyeler, türbeler, mescid ve camiler sırasıyla anlatılmıştır. Her kurumun Dımaşk'ta inşa edildiği yer, bânisinin biyografisi, vakıf şartları ve tahsis edilen vakıflar, burada okutulan kitaplarla ders veren müderrislerin hal tercümeleri yazılmıştır. Bu sebeple eser şehrin eğitim tarihi, vakıfları ve topografyası açısından büyük değer taşır. Öte yandan kitap, biyografileri anlatılan devlet adamlarının ilmî yönleriyle alâkalı ilginç anekdotlar ihtiva etmektedir. Nuaymî, Ebü'l-Kāsım İbn Asâkir'in *Târîḫu medîneti Dımaşḳ*'ının girişindeki medreseler kısmı ile İzzeddin İbn Şeddâd'ın *el-A'lâḳu'l-ḫaṭîre fî ẕikri ümerâ'i'ş-Şâm ve'l-Cezîre* adlı çalışmasını esas almakla birlikte kendi dönemine kadar olan gelişmeleri ve biyografik malzemeyi de eklemiştir. Böylece Ortaçağ İslâm dünyasında yaygın olan biyografik sözlük (vefeyât-tabakāt) türüyle hıtat (topografik eserler) tarzını karıştırıp özgün bir üslûp ortaya koymuştur. Müellif eserinde yararlandığı kaynakları zikretmiştir. Bunlar arasında Ebü'l-Kāsım İbn Asâkir ve İzzeddin İbn Şeddâd'ın yanı sıra Zehebî, Safedî, Ebü'l-Fidâ İbn Kesîr, Birzâlî, Bedreddin İbn Kādî Şühbe, Burhâneddin İbn Müflih, Abdüllatîf el-Bağdâdî, Sıbt İbnü'l-Cevzî, İbn Hacer el-Askalânî, Tâceddin es-Sübkî, İbn Hallikân, Ebû Şâme el-Makdisî, Kütübî ve Takıyyüddin İbn Kādî Şühbe'nin eserleri ile olayların tanıkları önemli yer tutmaktadır. Hacimli olduğu anlaşılan eserin aslı kaybolmuş, günümüze Şemseddin İbn Tolun, Abdülbâsıt el-Almevî, Ahmed el-Bikāî ve Abdülkādir Bedrân tarafından yapılan muhtasarları ulaşmıştır (bunların yazma nüshaları için bk. Brockelmann, *GAL*, II, 165; *Suppl.*, II, 164). Almevî muhtasarını Henri Sauvaire notlar ekleyerek Fransızca'ya çevirmiş (*Description de Damas*, I-II, Paris 1895-1896), Emilie E. Ouéchek de bu tercümenin bir indeksini hazırlamıştır (Damas 1954). Fuat Sezgin, Henri Sauvaire tercümesini Ouéchek tarafından yapılan indeksle birlikte Islamic Geography serisinde tekrar yayımlamıştır (bk. bibl.). İbn Tolun muhtasarının ilk kısmını Selâhaddin el-Müneccid *Dûrü'l-Ḳur'ân fî-Dımaşḳ* adıyla neşretmiş (Dımaşk 1946; Beyrut 1973, 1982), muhtasarın tamamını ise Ca'fer el-Hasenî (I-II, Dımaşk 1948-1951; Kahire 1988) yayımlamıştır (I-II, Beyrut 1990). **2.** *Te'âlîḳ (Müẕekkirât yevmiyye)*. Suriye Mektebetü'l-Esedi'l-vataniyye'de kayıtlı olan eserin (Zâhiriyye, nr. 4533) ilk kısımları kayıp olup mevcut nüsha Şevval 885 – Cemâziyelâhir 908 (Aralık 1480 – Aralık 1502) ve 910-914 (1504-1508) arasını ihtiva etmektedir. Memlükler döneminin son yıllarında Dımaşk'ta geçen olayları günlük şeklinde anlatan eserde şehrin siyasî, içtimaî, iktisadî ve ilmî olayları hakkında önemli mâlûmat bulunmaktadır. Nüshada müellifin ismi kaydedilmemekle birlikte hattından ve içerdiği bilgilerden Nuaymî'ye ait olduğu anlaşılmıştır (Yûsuf el-Iş, *MMİADm.*, VII [1943], s. 142-154; Selâhaddin el-Müneccid, *el-Mü'erriḫûne'd-Dımaşḳıyyûn*, s. 15). **3.** *Terâcimü ḳuḍâti Dımaşḳ eş-Şâfi'iyye*. Ayrı bir kitap olarak günümüze ulaşmayan eseri müellifin öğrencisi İbn Tolun *eş-Şaġrü'l-Bessâm fî ẕikri men tevellâ ḳażâ'e'ş-Şâm* adlı kitaba dercetmiştir. Eserde Ebü'd-Derdâ'dan (ö. 32/652) başlayarak 914 (1508) yılında Şâfiî kādılkudâtlığına getirilen Takıyyüddin İbn Kādî Aclûn'a kadar Dımaşk kadılarının biyografileri anlatılmaktadır (İbn Tolun, *Ḳuḍâtü Dımaşḳ: Şaġrü'l-Bessâm fî ẕikri men vülliye ḳażâ'e'ş-Şâm*, nşr. Selâhaddin el-Müneccid, Dımaşk 1956, s. 1-184). **4.** *el-'Unvân fî-żabṭi mevâlîd ve vefeyâti ehli'z-zamân*. VIII (XIV) ve IX. (XV.) yüzyıllarda yaşamış Suriye ve Mısır ulemâsından kısaca bahseden eserin Takıyyüddin İbn Kādî Şühbe'nin *eẕ-Ẕeyl*'inin (*Târîḫu İbn Ḳāḍî Şühbe*) zeyli olması muhtemeldir. Kitabın müsveddesinde biyografiler doğum tarihine göre sıralanmış olduğu halde eseri temize çeken Nuaymî'nin Mısırlı talebeleri hocalarının arzusu hilâfına biyografileri alfabetik şekilde sıralamışlardır. Eserin aslı üç tabakadan oluşur. Birinci tabakada Nuaymî'nin hocaları, ikinci tabakada akranları, üçüncü tabakada yaşça daha küçük olan âlimlerin biyografileri anlatılmaktadır. Kitabın sonuna müellifin oğlu Yahyâ b. Abdülkādir birkaç varaklık bir zeyil eklemiştir. Eserin nüshaları Kahire Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye (Teymûriyye, Tarih, nr. 2193) ve Leipzig (nr. 747) kütüphaneleriyle British Library'de (nr. 431) bulunmaktadır. **5.** *Kitâbü Tuḥfeti'l-berere fi'l-eḥâdîṣi'l-mu'tebere ('aşere)* (Chester Beatty Library, nr. 3696). Nuaymî'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Teẕkiretü'l-iḫvân fî ḥavâdiṣi'z-zamân, et-Tebyîn fî terâcimi'l-'ulemâ' ve'ş-ṣâliḥîn, el-Ḳavlü'l-beyyinü(el-mübînü)'l-muḥkem fî beyâni ihdâ'i'l-ḳurabi ile'n-nebî ṣallallâhü 'aleyhi ve*